

Sygn. akt II CSK 409/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa Banku [...] Spółki Akcyjnej z siedzibą
w W.

przeciwko M. J.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 9 kwietnia 2015 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 5 grudnia 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Ł. uchylił nakaz zapłaty wydany przez ten Sąd dnia 8 listopada 2012 r., którym nakazano pozwanej, aby zapłaciła powódce 120 557,80 zł z ustawowymi odsetkami oraz koszty procesu, i zasądził od pozwanej na rzecz powódki 120 086 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 22 października 2012 r., zastrzegł pozwanej prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności do wartości stanu czynnego spadku, oddalił powództwo w pozostałej części, nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności co do zasądzonego roszczenia, nie obciążył powódki kosztami procesu i orzekł o należnych adwokatowi kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu.

Sąd ustalił, że pozwana, urodzona dnia 28 grudnia 2010 r., jest jedynym spadkobiercą ustawowym ojca P. J., zmarłego w dniu 11 sierpnia 2010 r.; spadek nabyła z dobrodziejstwem inwentarza (postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku zostało wydane w dniu 7 lipca 2011 r.) Ojcostwo P. J. w stosunku do pozwanej zostało ustalone wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 13 maja 2011 r.

W dniu 21 sierpnia 2009 r. P. J. zawarł z powodowym bankiem umowę mieszkaniowego kredytu hipotecznego. Po śmierci kredytobiorcy bank otrzymał 40 000 zł z tytułu stanowiącej zabezpieczenie kredytu polisy ubezpieczeniowej na życie zmarłego, które przeznaczył na spłatę kapitału (39 046,26 zł) i odsetek (953,74 zł); do spłaty pozostało 120 086,50 zł.

Matka pozwanej E. K. uzyskała zgodę sądu na dokonywanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem córki w postaci zawarcia ugody lub porozumienia co do restrukturyzacji długu z tytułu kredytu hipotecznego i zawarcia umowy sprzedaży zabudowanej nieruchomości w Z. na rzecz dowolnie wybranej osoby, w tym także na swoją rzecz, za cenę nie niższą niż kwota zadłużenia kredytowego.

Małoletnia pozwana i jej matka są w trudnej sytuacji życiowej i majątkowej. zamieszkują w małym domu o powierzchni 57 m², położonym w Z. na działce o powierzchni 570 m²; nieruchomość jest obciążona hipoteką ustanowioną na rzecz powodowego banku, stanowiącą zabezpieczenie udzielonego ojcu pozwanej

kredytu hipotecznego. Małoletnia otrzymuje rentę rodzinną w wysokości 920 zł miesięcznie i świadczenie MOPS w wysokości 240 zł. E. K. nie pracuje, zajmuje się wychowywaniem córki, posiada samochód z 2002 r.

Sąd uwzględnił roszczenie główne na podstawie niebudzącego wątpliwości uznania powództwa w tej części. Rygor natychmiastowej wykonalności nadał na podstawie art. 333 § 1 k.p.c., i ograniczył odpowiedzialność pozwanej - w związku przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza - do wartości stanu czynnego spadku (art. 1031 § 2 k.p.c.). Powództwo zostało oddalone co do kwoty 471,30 zł z tytułu odsetek; zdaniem Sądu dochodzenie tego roszczenia w okolicznościach sprawy od dwu letniej pozwanej jest sprzeczne z art. 5 k.c.

Odnosząc się do złożonego przez pozwaną w toku procesu wniosku o rozłożenie dochodzonego roszczenia na 318 rat, płatnych co miesiąc do 2039 r., Sąd stwierdził, że nie ma podstaw do jego uwzględnienia, ponieważ nie zachodzi przesłanka przewidziana w art. 320 k.p.c. Do takiego wniosku Sąd doszedł po rozważeniu ustalonej sytuacji życiowej i majątkowej pozwanej oraz interesu wierzyciela; podkreślił ponadto wystawienie na sprzedaż wchodzącej w skład spadku nieruchomości za cenę 340 000 zł.

Wyrok zaskarżyła pozwana w części uwzględniającej powództwo i orzeczenie o rygorze natychmiastowej wykonalności (pkt 2 i 5 sentencji wyroku). Jej zdaniem są podstawy do rozłożenia zasądzzonego świadczenia na raty, rygor natychmiastowej wykonalności został natomiast nadany wyrokowi z naruszeniem art. 335 § 1 k.p.c.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację, nie obciążył pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego i o orzekł o należnych adwokatowi kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu.

Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu apelującej, że nierozłożenie zasądzzonej należności na raty nastąpiło z naruszeniem art. 320 k.p.c. Nie znalazł także podstaw do nieuwzględnienia roszczenia o odsetki ze względu na zasady współżycia społecznego (art. 5 k.c.) i uznał za nieuzasadniony zarzut orzeczenia rygoru natychmiastowej wykonalności z naruszeniem art. 335 § 1 k.p.c.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik pozwanej zarzucił naruszenie art. 320 k.p.c., art. 5 k.c., art. 359 § 2 k.c., art. 386 § 1 w związku z art. 228, art. 231, art. 316, art. 328 § 1 k.p.c. Powołując się na te podstawy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje;

Zdaniem skarżącej Sąd Apelacyjny odmówił jej rozłożenia zasądzzonego świadczenia na raty z naruszeniem art. 320 k.p.c. polegającym zarówno na błędnej jego wykładni, kładącej zbyt duży nacisk na interes wierzyciela, jak i na niewłaściwym jego zastosowaniu na skutek uznania, że skarżąca jest w stanie spełnić zasądzone świadczenie jednorazowo, mimo trudnej sytuacji życiowej i majątkowej.

Przepis art. 320 k.p.c. upoważnia sąd orzekający do wzięcia pod rozwagę przy wydawaniu wyroku, czy jego orzeczenie będzie mogło być wykonane bez potrzeby przeprowadzania egzekucji, zwłaszcza czy pozwany będzie w stanie spełnić zasądzone świadczenie jednorazowo. Przesłanką zastosowania tego przepisu jest ustalenie, że w danej sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony; decydują o tym okoliczności konkretnej sprawy. W zasadzie chodzi o okoliczności dotyczące pozwanego dłużnika, jego sytuację osobistą, majątkową, finansową, rodzinną, które powodują, że nierealne jest spełnienie przez niego od razu i w pełnej wysokości zasądzzonego świadczenia. Przyjmuje się, że np. za zastosowaniem omawianego przepisu przemawia sytuacja, w której pozwany uznaje powództwo i podnosi, że nieuregulowanie długu jest spowodowane wyłącznie jego złą sytuacją majątkową. Rozważając rozłożenie zasądzzonego świadczenia na raty, sąd orzekający nie może jednak nie brać pod rozwagę sytuacji wierzyciela. Również jego trudna sytuacja majątkowa może bowiem co do zasady przemawiać przeciwko rozłożeniu zasądzzonego świadczenia na raty, ponieważ sąd nie powinien działać z pokrzywdzeniem wierzyciela.

Odmawiając skarżącej rozłożenia zasądzzonego świadczenia na raty, Sąd powołał się na interes powoda i wyraził przekonanie, że uwzględnienie wniosku pozwanej „stanowiłoby rażące pokrzywdzenie powoda”. W sprawie nie ma jednak

w ogóle ustaleń dotyczących kondycji finansowej wierzyciela, zwłaszcza stwierdzających, że jej stan może przemawiać przeciwko zastosowaniu art. 320 k.p.c. Ponadto uszło uwagi Sądu, że powód, zawierając umowę z dnia 21 sierpnia 2009 r. złotowego mieszkaniowego kredytu hipotecznego, zmarłemu ojcu pozwanej spłatę tego kredytu rozłożył na raty na okres od 21 stycznia 2009 r. do dnia 20 stycznia 2039 r., a więc na 30 lat (§ 3 umowy). W tej sytuacji, także z tego powodu trudno dopatrzeć się wystarczających podstaw do przyjęcia, że – jak stwierdził Sąd – rozłożenie zasądanego świadczenia na okres 26 lat czy odroczenie terminu spłaty kredytu do 28 grudnia 2028 r. stanowiłoby rażące pokrzywdzenie powoda. Rację ma też skarżąca kwestionując argument Sądu, że przeciwko zastosowaniu art. 320 k.p.c. przemawia wartość masy spadkowej, ponieważ podana przez matkę pozwanej w ofercie sprzedaży nieruchomości cena (340 000 zł) - w porównaniu z ceną jej nabycia w 2009 r. (165 000 zł) – wobec niewskazania obiektywnego jej uzasadnienia budzi wątpliwości jako podstawa określenia wartości masy spadkowej. Zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 320 k.p.c. należało zatem uznać za uzasadniony.

Nie można także odeprzeć zarzutu skarżącej, że Sąd z naruszeniem art. 5 k.c. uwzględnił roszczenie o odsetki ustawowe od dnia 22 października 2012 r. do dnia 5 grudnia 2013 r., ponieważ w okolicznościach sprawy zasady współżycia przemawiały za oddaleniem tego roszczenia i zasądzeniem odsetek dopiero od dnia wydania wyroku.

Nie ulega wątpliwości, że zarówno okoliczności, w jakich powstała odpowiedzialność pozwanej z tytułu dochodzonej w sprawie spłaty kredytu hipotecznego, jak i okoliczności dotyczącej sytuacji osobistej i majątkowej dłużniczki mają charakter wyjątkowy. Wprawdzie Sąd miał je na uwadze, ale trudno odmówić racji skarżącej, że nie uwzględnił ich w dostatecznym stopniu. Ustalona przez Sąd okoliczność, że matka pozwanej w styczniu 2012 r. dysponowała dokumentami niezbędnymi do regulowania obciążającego jej córkę zadłużenia, nie oznacza, że pozwana już wówczas była w stanie wykonywać wynikające z umowy kredytu zobowiązania. Wyrażone przez Sąd przekonanie, że „czynności zmierzające do uregulowania zadłużenia czy restrukturyzacji długu” zapobiegłyby naliczaniu odsetek za opóźnienie nie znajduje potwierdzenia w ustaleniach

faktycznych sprawy. Nie można także pomijać tego, że matka pozwanej dała ogłoszenie w sprawie sprzedaży nieruchomości, ale jak się wydaje do chwili wydania wyroku nie zgłosił się nabywca. Nie bez znaczenia jest także okoliczność, że należność z tytułu odsetek ustawowych za określony wyżej okres jest znaczna (według zawartego w skardze kasacyjnej wyliczenia wynosi 17 493,15 zł) i w przeliczeniu na miesięczne obciążenie przekracza wysokość renty pozwanej.

Uszło też uwagi Sądu, że zgodnie z art. 359 § 2 k.c. odsetki ustawowe należą się, jeżeli wartość odsetek nie została w inny sposób określona. Należność z tytułu zaciągniętego przez ojca pozwanej kredytu hipotecznego została - mimo ustalenia w umowie kredytowej stopy oprocentowania kredytu (§ 10) - zasądzona z ustawowymi odsetkami, choć umowna stopa oprocentowania jest niższa. Sąd nie wyjaśnił, dlaczego zasądził dochodzoną należność z wyższymi odsetkami ustawowymi.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).